ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 24 oktober 2015

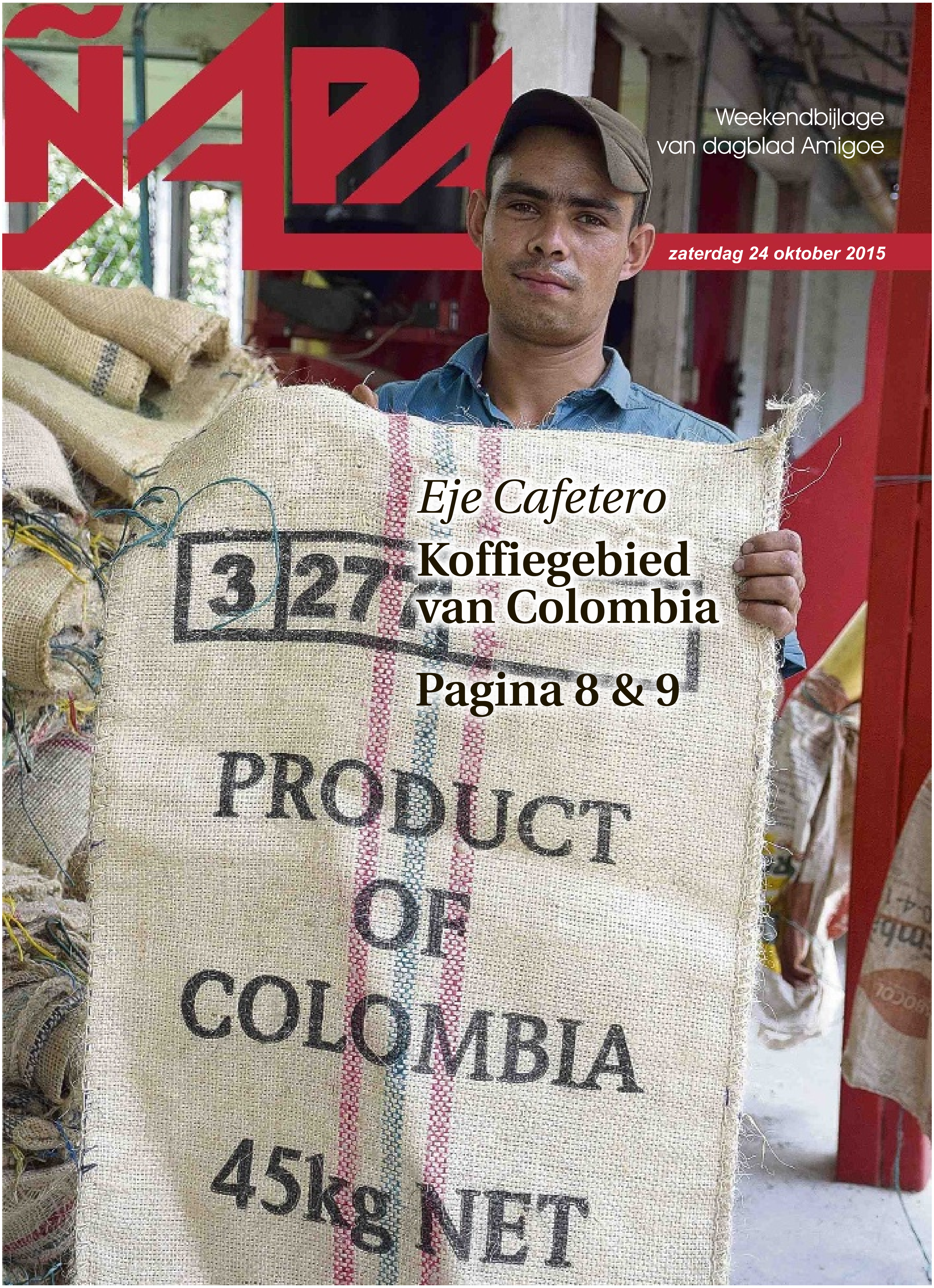

Eje Cafetero
Koffiegebied van Colombia

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1
Inhoud 2
Uitgelicht 3
Gezondheid 4
Eten& drinken 5
Literatuur 6&7
Eje Cafetero 8&9
Famia Plania 10&11
Koninklijk bezoek 60 jaar geleden 12&13
Recht 14
Puzzels 15
Beroep onder de loep 16

Foto van de week.

Deze innig verstrengelde soldachi's trof Nellie Tissot van Patot zomaar aan onder de waslijn in Lagun.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Linda van Eekeres

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk
Jules van Bochove
Monique Casimiri
Hans de Haan
John Jairo Hererra
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Mildred Schwengle
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Aftellen

Monique Casimiri

Nog 61 dagen. Ik tel ze niet letterlijk af, maar zo nu en dan zoek ik even op hoeveel dagen nog. Soms wordt het zoeken voor mij gedaan en zie ik bij vrienden ook een aftelrijtje voorbij komen. En dan, na die 61 dagen, moeten we weer 364 dagen wachten tot het kerst is. Ik ben dol op kerst. Altijd al geweest. Ik hou van de geur van de boom, van de drukte en de gezelligheid die alle feestdagen met zich meebrengen en de familie om mij heen. Ik hou van de muziek. Van traditionele kerstliedjes uit Duitsland tot de meezingers uit de twintigste eeuw, die vanuit Amerika de wereld in zijn geholpen. Ik zing het allemaal mee.
Ik zocht eens een bepaalde versie van een kerstliedje met bells erin. Onbegonnen werk. Mijn collega maakte een cd voor mij, waarop meer dan zestig nummers stonden, maar niet de versie van mijn bells liedje. Uiteindelijk heb ik het gevonden en ik koester de cd, om te voorkomen dat we ooit in de toekomst weer zo'n zoektocht moeten ondergaan.
Ik koop allang geen cd's meer, maar ik kan de verleiding niet weerstaan als ik een kerst-cd zie liggen. Daar staat altijd wel weer een lied op dat ik nog niet had. Zo ben ik er ook achter gekomen dat het lied Oh Holy Night niet veel vertolkt is door artiesten. Ook die cd koester ik zou je denken, maar helaas, ik ben hem even tijdelijk een beetje kwijt. Ik gok dat hij in het hoesje van één van de andere cd's is terechtgekomen. Tot grote ergernis van mijn man heb ik deze gewoonte nooit af kunnen leren.
En hoezeer ik de kerstperiode op Curaçao ook mis, er is één ding dat ik in Nederland ongegeneerd kan doen en op Curaçao eigenlijk niet: heel hard kerstliedjes luisteren.
Ik beluister mijn kerstcollectie het hele jaar door. Voor mij hoeft het niet per se kerst te zijn. De cd's hebben een aparte plank in de cd-kast, zodat ik ze altijd makkelijk kan pakken. Om mijn verslaving nog enigszins te bedwingen staan ze hoog in de kast, zodat ik een kruk erbij moet pakken. Alleen met de kerstweken verhuis ik ze naar pakhoogte. Zo voorkom ik dat mijn gezin in december geen kerstliedje meer kan aanhoren.
Ik luister de cd's het liefst ook alleen. Niet zelden laat ik een traan. Even een moment van heimwee dat zich van mij meester maakt doorleef ik dan het liefst even alleen. Het voordeel is wel dat met de kerst alle tranen op zijn en er volop gelachen en gevierd kan worden. Maar dit is niet de hoofdreden dat ik de muziek graag alleen luister. Ik draai het volume van de stereo open tot maximale hoogte en zing luidkeels mee met alle koren, popsterren en kindertjes die hun kerstgedachte uitdragen.
En dat kan hier. Hier, in Nederland wel. Alles zit dicht. Potdicht. Dubbele muren en isolatie zorgen ervoor dat de muziek binnenshuis blijft. En zo kan ik onbeschaamd lekker mee blèren met alle kerstliedjes, en weet (wist) niemand dat het toch wel een tikkeltje eigenaardig is.

Uitgelicht.

Lopen tegen kanker

FirstCaribbean hield vorig week zaterdag de vierde loop van de bank tegen kanker. Behalve in Curaçao werd de loop in 16 andere landen waar de bank actief is, gehouden.

Foto's: **John Jairo Hererra**

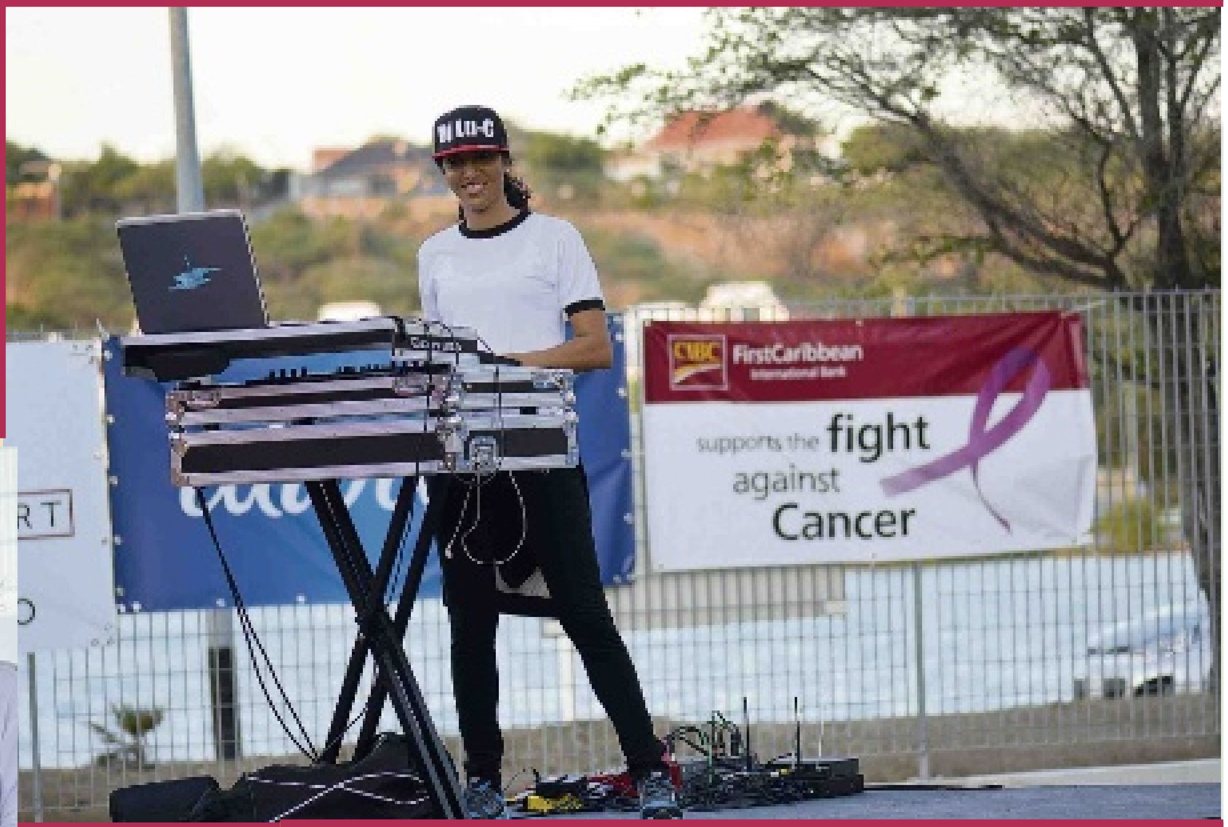

Medisch.

Wetenswaardigheden in de geneeskunde

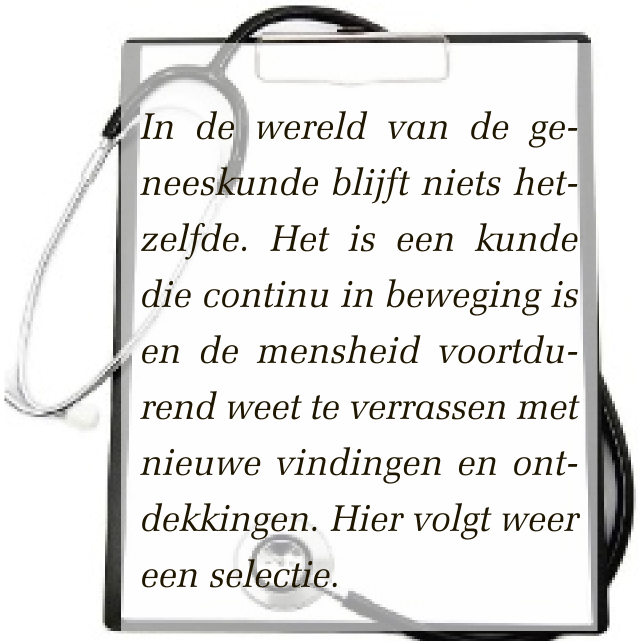

Tekst: **Hans de Haan**

Op termijn zal het mogelijk zijn om diabetes type-1 te genezen.

Er bestaat een goede kans dat er een geheel nieuwe behandelingsmogelijkheid gaat komen voor diabetes type-2, de meest voorkomende vorm van suikerziekte, waarbij het lichaam te weinig insuline produceert en bovendien niet goed reageert op de beschikbare insuline (intolerantie).

Specialisten van het AMC onderzoeken thans een nieuwe, endoscopische behandeling, waarbij de binnenste slijmvlieslaag van de twaalfvingerige darm (duodenum) wordt verwijderd door verhitting (ablatie). Bij deze vorm van suikerziekte vinden veranderingen plaats in het slijmvlies van de twaalfvingerige darm, vooral hormonaal, die de hoge bloedsuiker in stand houden of verergeren.
Bij deze nieuwe techniek, de zogenoemde DMR-behandeling (Duodenal Mucosal Resurfacing), brengt de specialist een endoscoop in via de mond tot bij de twaalfvingerige darm. Daar wordt over een lengte van 9 centimeter de binnenste laag van het veranderde slijmvlies verwijderd door middel van verhitting. Het is een dagbehandeling onder narcose. Hierna groeit nieuw slijmvlies terug en de verwachting is dat de functie ervan daarna herstelt.

De onderzoekers van het AMC verwachten, op basis van eerdere resultaten van onderzoek in Zuid-Amerika, dat na deze behandeling de bloedsuiker en het HbA1c (maat voor gemiddeld bloedsuikergehalte) dalen. Patiënten hebben dan minder medicijnen nodig en een behandeling met insuline kan uitgesteld of voorkomen worden. Hoewel de eerste resultaten positief zijn, is het aantal behandelde personen nog klein en moet nog meer onderzoek plaatsvinden.

Ook hoop voor diabetes type 1

Op termijn zal het mogelijk zijn om ook diabetes type-1 (jeugddiabetes), een aangeboren ziekte die de aanmaak van insuline belemmert, volledig te genezen. Nederlandse wetenschappers werken aan een herstelprogramma, waarmee deze auto-immuunziekte binnen afzienbare tijd kan worden teruggedrongen of zelfs helemaal gestopt.
"De resultaten ervan zijn tot nu toe hoopgevend", zegt Philip van Lookeren Campagne, directeur van de Juvenile Diabetes Research Foundation (JDRF), die het onderzoek ondersteunt. Onderzoekers van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) hebben ontdekt dat deze patiënten nog altijd beschikken over intacte bètacellen die in principe weer insuline zouden kunnen produceren. Zelfs bij patiënten die jarenlang diabetes hebben, zou dit mogelijk zijn. "De insuline producerende cellen zijn in een soort winterslaap gebracht", aldus B. Roep, diabetesonderzoeker en verbonden aan het LUMC. "De winterslaap, eigenlijk een ontstekingsreactie, willen wij stoppen."
De Nederlandse afdeling van JDRF financiert bovendien een onderzoek van arts-onderzoeker Francoise Carlotti. Zij probeert andere cellen uit de alvleesklier om te vormen tot insuline producerende cellen. Mochten er onverhoopt te weinig insulinecellen over zijn na de 'winterslaap', hoopt Carlotti dit tekort te verhelpen met haar nieuwe insulinebronnen.

Calcium slikken heeft geen zin

Bij broze botten is veel wandelen en krachttraining toch het beste advies, want meer calcium innemen helpt nauwelijks of niet, blijkt uit uitgebreid onderzoek in Nieuw-Zeeland, kortgeleden gepubliceerd in het *British Medical Journal*. De onderzoekers verzamelden alle gepubliceerde onderzoeken, zowel naar de invloed van extra calcium op het effect van botdichtheid (59), als naar de kans op botbreuken (50). Hieruit kwam naar voren dat extra calciumgebruik door middel van zuivelproducten (vooral melk) of voedingssupplementen niet als effect heeft dat vijftigplussers minder botten breken. Wetenschappelijk bewijs voor het nut van extra calcium ontbreekt dus. Met een normaal, gevarieerd dieet krijgt het lichaam voldoende calcium binnen.

Prostaatcarcinoom

In de Ñapa van 30 mei jl. heb ik een uitgebreid artikel geschreven over de nieuwe vorm van diagnostiek van prostaatkanker door middel van MRI-scans, waardoor het nemen van biopsiën niet meer nodig is. Vorige maand, op 7 september, is besloten dat deze diagnostiek wereldwijd de standaard moet worden, getuige een artikel in het vaktijdschrift *European Urology*. Van een lokale uroloog heb ik desgevraagd vernomen dat deze techniek hier helaas niet kan worden toegepast, omdat we niet beschikken over een hierin gespecialiseerde en ervaren radioloog. Bovendien is deze vorm van diagnostiek erg tijdrovend en kampt de vakgroep urologie nu met ernstige onderbezetting.

Meer groente voor kinderen

De gezondheidstoestand van kinderen tot vier jaar is op een aantal fronten zorgelijk, betoogt Koen Joosten, kinderarts aan het Erasmus MC - Sophia Kinderziekenhuis in Rotterdam en voorzitter van de Commissie Voeding van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde.
Zij moeten echt meer groente leren eten, vooral de eerste vier jaar. "De groeisnelheid van een kind tijdens de eerste jaren wordt nooit meer geëvenaard tijdens de rest van het leven", zegt hij. Ook de hersenen ontwikkelen zich in de eerste levensjaren enorm. Op driejarige leeftijd is het brein al bijna even groot (1200 gram) als bij een volwassene (1400 gram).
Joosten: "Door deze sterke groei hebben jonge kinderen een grotere behoefte aan diverse voedingsstoffen, zoals vitamine D en ijzer. Hun gezondheidstoestand is echter op verscheidene fronten zorgelijk: enerzijds door overgewicht en anderzijds door tekorten aan bepaalde voedingsstoffen." Een paar tips: geef als ouder zelf het goede voorbeeld: eet volop groente; biedt groente ook aan als tussendoortje; maak voor uw kind een 'leren lusten'-plan, want pas na vijftien keer proeven went een nieuwe smaak.

Trombectomie of trombolyse?

Er is onder neurologen in de wereld twijfel ontstaan over de beste keuze van behandeling van een herseninfarct (CVA): het chirurgisch verwijderen van de bloedprop uit het verstopte bloedvat (trombectomie) of het oplossen van de trombus door het inspuiten van een oplossende stof (trombolyse). Onlangs zijn in het gerenommeerde tijdschrift *The New England Journal of Medicine* vijf studies van hoge kwaliteit gepubliceerd die aantonen dat trombectomie de beste resultaten oplevert bij een bepaald type herseninfarct.
De eerste van die reeks studies is afkomstig uit Nederland, waaraan drie universitaire centra (Amsterdam, Rotterdam Erasmus en Maastricht) en zeventien ziekenhuizen hebben deelgenomen. In Nederland zullen daardoor binnenkort de richtlijnen voor de behandeling van deze ziekte worden aangepast. Een voorwaarde voor trombectomie is wel dat vooraf een CT-angio scan moet worden gemaakt en beoordeeld, wat langer duurt dan de gewone CT-scan. Ten slotte is goed nieuws dat deze behandeling tot zes uur na het infarct nog effectief is.

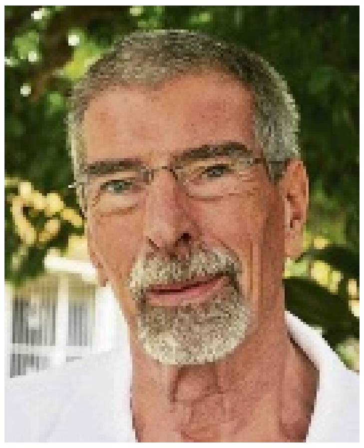

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Food for thought.

Lasagne: stokoud gerecht en nog steeds lekker

Lasagne is een van de oudste recepten van de Italiaanse keuken. Er zijn vele verschillende varianten: één- of meer lagen, simpel of uitgebreid, prijzig of goedkoop. Lasagne is en blijft wereldberoemd en geliefd bij jong en oud. Een ware 'crowning glory'.
Geen beter recept om te starten met onze nieuwe serie 'Gezond internationaal'.

Tekst: **Miriam de Windt**

Volgens geschiedenisbronnen was pasta al bekend bij de Grieken en Romeinen.
Veel bronnen claimen dat pasta in Italië geïntroduceerd werd door Marco Polo, die het meenam van zijn reizen uit Azië. Maar hoe ontstond lasagne?

De Grieken hebben een soort brede platte pasta uitgevonden, 'laganon', die lijkt op de hedendaagse lasagne. Er bestaan beschrijvingen van toen door de Grieken en later ook door Romeinen die met deze platte pasta een gerecht maakten met verschillende soorten vulling. Beschrijvingen ook van varianten die meer dan één laag vulling hadden, genoemd 'lagana'. Tot aan het eind van de achttiende eeuw was dat alleen met kruiden of met kaas. Tomaten werden pas gebruikt nadat deze vanuit Amerika naar Spanje en Europa werden geïmporteerd en verspreid. Tomaten kunnen goed groeien in het Mediterrane klimaat, dus ook in Italië. Zodoende en met de tijd werd de tomaat een onmisbaar onderdeel van de Italiaanse keuken en van lasagne.
De meest bekende variant is lasagne Bolognese, uit Bologna.
Tegenwoordig is lasagne wereldwijd bekend en wordt het op heel veel verschillende manieren gemaakt. Vegetarisch, met spinazie en kaas of met béchamel kaassaus, met spinazie en vlees, met gehaktballetjes, met lasagnebladeren van spinazie en zelfs met een vulling van vis of kip.
Het recept van vandaag is een rijk, uitgebreid recept van drie lagen. Elke laag bestaat uit: vleessaus – lasagne – kaasmengsel van ricotta/Parmezaanse kaas, spinazie/mozzarella. Na deze laag begint u opnieuw met vleessaus, et cetera.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932

Italiaanse kruiden

Kenmerkend voor de Italiaanse keuken zijn kruiden uit het Middellandse Zee-gebied. Kruiden die alleen in Italië groeien, zijn er niet. Veel kruiden die in de Italiaanse keuken worden gebruikt, zijn typisch Mediterraans. Door de internationale bekendheid van vele Italiaanse gerechten zijn deze kruiden bekend geworden als 'Italiaanse kruiden' en worden als zodanig gepropageerd en verhandeld.
De Italiaanse smaak van gerechten wordt bepaald door een combinatie van de volgende tuinkruiden: basilicum, oregano, peterselie, rozemarijn, salie en tijm.
Door een combinatie van deze kruiden aan gerechten toe te voegen, kunt u zelf alle vlees-, vis- en kipgerechten en sauzen een Italiaanse smaak geven. U kunt ze vers of gedroogd gebruiken. Oregano bijvoorbeeld is een tuinkruid dat gedroogd meer smaak geeft dan vers.
Olijven en knoflook zijn eveneens niet weg te denken en in sommige gerechten worden ook kappertjes gebruikt.
Verse tuinkruiden bevatten vitamines, mineralen en antioxidanten. Met andere woorden, behalve een lekkere Italiaanse smaak draagt u bij aan de voedingswaarde van het gerecht, alsook positieve effecten voor uw stofwisseling en biochemische processen.

Analyse

Wanneer een recept veel verschillende kaassoorten bevat, kunt u er altijd zeker van zijn dat (verzadigde) vetten, zout en cholesterol ook rijkelijk aanwezig zullen zijn in het gerecht.
Kaas levert gelukkig ook goede voedingsstoffen zoals kalk, vitamine A en B2. U kunt kaassoorten kiezen die minder vet en minder zout bevatten. Dit zal zeker een verschil maken in de hoeveelheid van deze voedingsstoffen in uw lasagne.
Spinazie is de grootste leverancier van vitamine A en C in dit recept. Meer andere groente erbij en minder vlees, zullen bijdragen aan hoeveelheid vezels en zorgen voor minder dierlijke eiwitten. Belangrijke aandachtspunten, gezien de veelvoorkomende beruchte symptomen en ziektes van tegenwoordig, zoals hoog cholesterolgehalte, hoge bloeddruk, hart- en vaatziekten, reumatische aandoeningen en kanker.
U kunt bijvoorbeeld een deel van het vlees vervangen door blokjes wortel, chayota, broccoli, bloemkool, champignons of blokjes groene papaja. In ieder geval groentesoorten die stevig zijn en niet veel vocht loslaten. Anders wordt uw bolognesesaus te dun.

Lasagne met vleessaus en veel kaas is en blijft een geliefd gerecht, dat we makkelijk regelmatig zouden willen en kunnen eten. Echter lasagne is niet aan te raden als alledaags gerecht vanwege de vetten, dierlijke eiwitten en cholesterol die het bevat. Een rijke lasagne is om uw familie en vrienden te verwennen op feestdagen en bij speciale gelegenheden, zelfs de gezondere varianten met groenten.
Maar we zijn het allemaal met elkaar eens dat een Italiaanse avond zonder lasagne niet compleet is. Lasagne is traditioneel, is geschiedenis en is cultuur. Ik ben blij dat de Grieken die platte brede pasta hebben uitgevonden. We kunnen blijven smullen.

Kook mee met May.

Lasagne

Ingrediënten:
1eetlepel extra virgin olijfolie
1 pond gemalen biefstuk
1 ui, gepeld en klein gesneden
Zout en vers gemalen zwarte peper
4 tenen knoflook, gepeld en fijn gehakt
½ theelepel rode peper schilfers
2 eetlepels tomatenpuree
2 grote blikken hele Italiaanse tomaten met de saus in een kom doen en de tomaten klein snijden
2 theepels gedroogde oregano

Voor de vulling:
2 bekers ricotta, elk 425 gram
½ cup geraspte verse Parmezaan
2 eidooiers
1½ cup basilicumblaadjes
Zout en vers gemalen zwarte peper

Voor de assemblage:
1½ pond verse spinazie, gestoomd
9 instant lasagnebladen
1 pond verse mozzarella, geraspt (4 cups)

Bereidingswijze:
De saus:
In een braadpan de olie verhitten, de gemalen biefstuk, de ui, het zout en de peper naar smaak toevoegen. Het vlees met een houten lepel losmaken en al roerend bruin laten bakken in 8-10 minuten. Vuur temperen, de knoflook, de peperschilfers en de tomatenpuree toevoegen, bakken. De tomaten met vocht en de oregano toevoegen, 5 minuten koken. Smaak zo nodig bijstellen.

Voor de vulling: alle ingrediënten in de keukenmachine mixen.

Assemblage van de lasagne:
De oven tot 180 graden Celsius voorverwarmen.
Een pyrex schotel van 22,5/ 32,5 /12,5 cm licht met olie invetten.
2 cups van de saus op de bodem van de schaal lepelen, 3 lasagnebladen er op leggen, dan ⅓ van het ricottamengsel en ⅓ van de spinazie. 1 cup geraspte mozzarella er over strooien.
Met de rest van de ingrediënten twee keer herhalen, laatste mozzarellalaag is 2 cups.
De schaal op een bakplaat met rand plaatsen. Een stuk aluminiumfolie licht bespuiten met non-stick spray en de lasagne er mee bedekken. 45 minuten bakken in de voorverwarmde oven, de folie verwijderen en nog 20 minuten verder bakken tot de lasagne pruttelt.
Minstens 10 minuten laten afkoelen alvorens te serveren.
Een frisse groene salade en Italiaans brood voor erbij.
Voor 8-10 personen.

Eet smakelijk, May

Radio Wereldomroep en

Academische proefschriften zijn doorgaans lastig te lezen. Op de eerste plaats omdat de lezer meestal weinig van het onderwerp begrijpt. Op de tweede plaats omdat proefschriften zelden leesbaar geschreven zijn. Dat van Jos de Roo behoort tot de gunstige uitzonderingen. Het onderwerp zal veel mensen aanspreken en afgezien van het wel erg grote aantal pagina's leest het gemakkelijk.

Tekst: **Brede Kristensen**

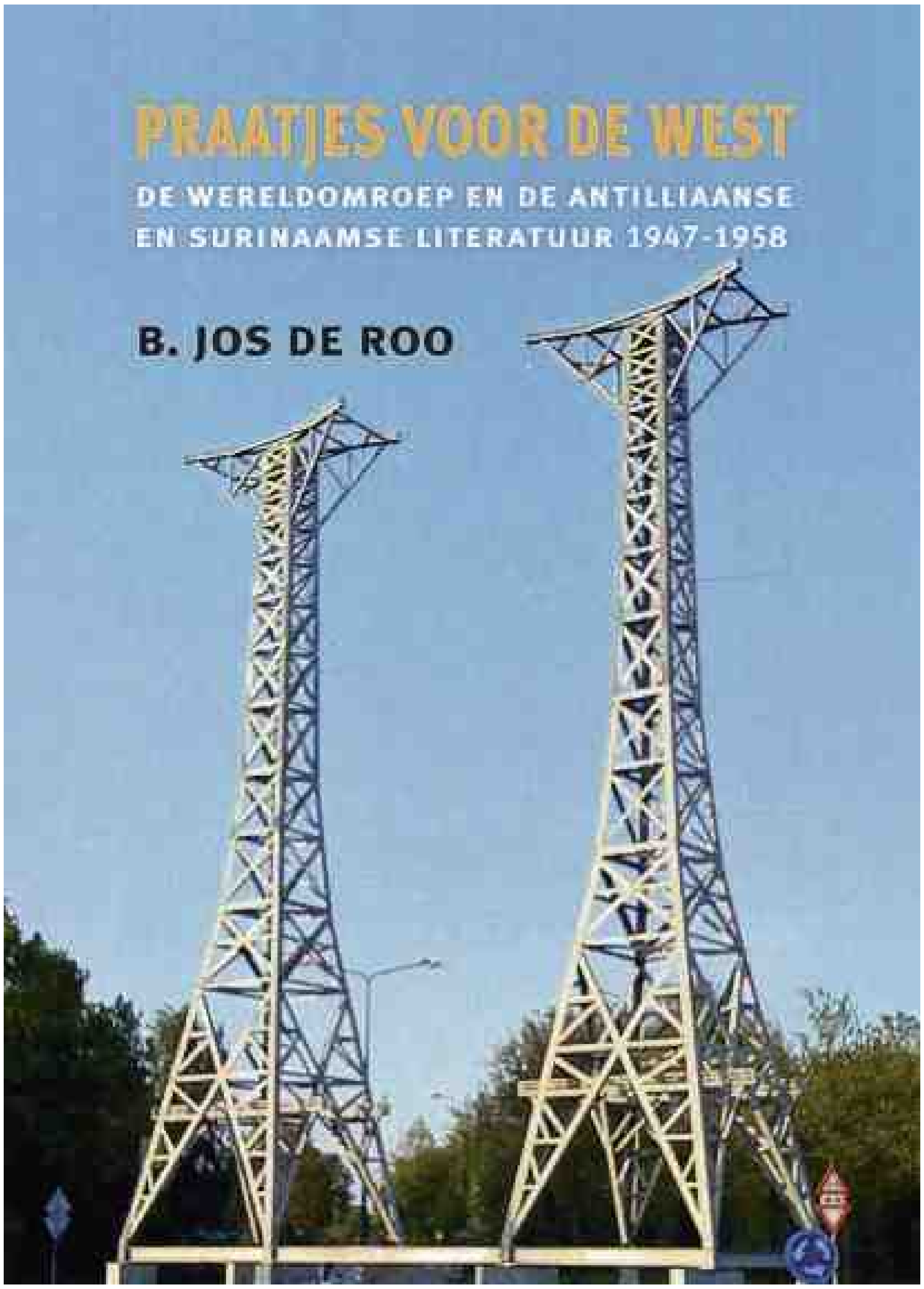

Een halfjaar geleden promoveerde De Roo op 'Praatjes voor de West, de Wereldomroep en de Antilliaanse en Surinaamse literatuur 1947-1958'. Onlangs gaf uitgeverij In de Knipscheer een verkorte handelseditie uit. Een proefschrift begint met een onderzoeksvraag: 'Wat was de betekenis van de Wereldomroep voor de ontwikkeling van de Surinaamse en Antilliaanse literatuur?'

Ik kom later op deze vraag en het antwoord terug. Laat me eerst zeggen wat me vooral bij het lezen opviel. Natuurlijk gaat het over de Wereldomroep, die inmiddels ter ziele is. Maar veel mensen zullen zich nog de radio-uitzendingen herinneren. Wellicht ook nog enkele markante radiostemmen. Waartoe was die Wereldomroep eigenlijk in het leven geroepen? Om ons in 'de West' van informatie over Nederland te voorzien? Als een soort propaganda-omroep om Nederland en de Nederlandse cultuur in de zogenaamde koloniale gebieden aan te prijzen? Voor mij was het nooit helemaal duidelijk. Nu wel.

De Roo gaat op verschillende plaatsen in op de geschiedenis van de Wereldomroep en toont aan dat het bewust de bedoeling van de omroep was om in verre gebieden met hulp van de radio Nederlandse politieke opvattingen, culturele uitingen, democratie, mensenrechten, rechtsstaat en nog meer moois te propageren. Hij vat dat samen als 'Nederland-projectie'.

Natuurlijk werd deze omroep nooit als een propaganda-instrument betiteld, maar het ging wel sterk in die richting. Dat maakte ook dat veel mensen, in bijvoorbeeld de West, de omroep met enig wantrouwen bejegenden. Daarnaast, en dat noemt hij het tweede gezicht van de omroep, moest het 'vertrouwde gezicht van thuis', van Nederland dus, worden onderhouden. In de verre Koninkrijksgebieden moest Nederland als het vertrouwde thuis worden gezien. Vandaar ook de informatie over wat er allemaal in Nederland gaande was.

Uiteraard was Indonesië het grote (ex-)koloniale gebied waar vrijwel alle aandacht op gericht was. Vandaar dat de journalist Van de Walle, die verantwoordelijk was voor de uitzendingen voor de West, veel speelruimte kreeg om dingen te doen die eigenlijk niet pasten binnen het kader van de Wereldomroep. Men lette niet op hem. Zo ging hij zich inzetten voor de culturele uitingen van zijn luisteraars in Suriname en de Nederlandse Antillen, waar ze volgens hem recht op hadden. Vermoedelijk wist hij dat intern te verdedigen met het argument dat de mensen dan ook meer serieuze aandacht voor de Nederlandse zaak zouden hebben.

Voor De Roo was Van de Walle een beetje een held die opkwam voor de eigen culturele en politieke ontwikkeling van de landen in de West. Vandaar de relatief grote aandacht in zijn programma voor de beweging van Eddy Bruma, 'Wie egie Sanie', gericht op autonomie van Suriname. Tussen 1951 en 1958 zijn er 34 bijdragen aan die beweging gewijd, dus zo'n 7 bijdragen per jaar. In feite is dat weinig, maar voor de beweging van Bruma was het ongetwijfeld een opsteker. De Roo's uitvoerige beschrijving ervan is zeer interessant. Helaas wordt volledig voorbijgegaan aan de andere kant van de zaak. Veel Surinamers zagen het namelijk helemaal niet zitten met Bruma en zullen hun wenkbrauwen hebben gefronst met al die aandacht voor deze beweging.

De Roo gaat natuurlijk vooral in op de vele literaire bijdragen van dichters, schrijvers en verhalenvertellers uit de West in de periode dat Van de Walle actief was (1947-1958). Wat betreft de verhalen is hij van mening dat de Wereldomroep pionierswerk heeft verricht.

In een blokje van een halfuur kun je geen heel boek voorlezen maar wel een verhaal. Verhalen lenen zich uitstekend voor radiojournalistiek. Zeker in die tijd. Verhalen werden dan ook veel voor de microfoon gelezen. Zo wist de Wereldomroep in de loop der jaren een beeld te geven van de orale literaire tradities in Suriname, Curaçao en St. Maarten. Mensen als Johan Ferrier (die later president van Suriname werd) en Raul Römer uit Curaçao vertelden over de avonturen van de legendarische spin Nanzi.

De voor mij totaal onbekende Irving Plantz moet prachtige verhalen uit de Sintmaartense traditie hebben verteld. Jammer dat die niet in het boek zijn opgenomen. We maken slechts kennis met 'A ol Lady', een van de zeventien verhalen die hij voordroeg. Misschien een idee die alsnog te publiceren. Daarnaast mochten diverse anderen uit de West over hun belevenissen in Nederland vertellen. De Arubaanse Hubert Dennert bijvoorbeeld. Hij kon grappig over Nederland en Nederlandse gewoonten vertellen. Omdat veel van deze vertellers zich later niet als schrijver hebben ontwikkeld, krijgt De Roo zo een argument in handen om te concluderen dat de Wereldomroep een unieke bijdrage heeft geleverd aan de zich ontwikkelende literatuur in de West.

Hun literaire productie centreerde zich immers rond de Wereldomroep! Echter, waarom we dergelijke verhalen met leuke observaties nu literatuur moeten noemen, is een kwestie die De Roo amper aan de orde stelt. Het lijkt me dubieus. Wel geeft hij toe dat de invloed van deze verhalen op de ontwikkeling van literatuur in de West gering is.

literatuur in 'de West'

Een belangrijke plaats wordt ingenomen door enkele bekende Surinaamse en vooral Curaçaose schrijvers, te beginnen met Boeli van Leeuwen. In drie jaar tijd heeft Van Leeuwen een recordaantal van 36 'causerieën' of 'babbeltjes' voor de omroep gehouden.

Alleen al kijkend naar de ontwerpen zien we direct dat we hier met een heel ander kaliber van doen hebben. Dat wordt in sterke mate bevestigd door het beeld dat De Roo ervan schetst.
Ook in die beginjaren van zijn schrijverschap was Van Leeuwen scherp, origineel, diepgravend en verrassend. Tijdens een van die 'babbeltjes' formuleert hij ook zijn kunstopvatting: "In de kunst moet het gaan om de eenheid van tegendelen." Trouwens, dat is exact hetzelfde als wat Cola Debrot over literatuur zei.
De Roo vraagt zich af of de thema's uit die Wereldomroep-periode ook in zijn latere werk verschijnen. Die vraag levert naar mijn oordeel het beste deel van zijn studie op. De Roo komt met een doorwrochte en overtuigende analyse van het totale oeuvre van Boeli van Leeuwen. Duidelijk is dat Van Leeuwens werk een grote eenheid vormt. Samenvattend noemt De Roo: de droom van een eeuwig leven zoals die in de zoektocht aan het verloren paradijs tot uiting komt, het besef van eindigheid, het symbool van de zee voor dood en oneindigheid (ze hangen samen) en de aarde als symbool van leven en ongemak, de momenten van verlichting en inzicht, de oude huizen die de mensen overleven en van hun sterfelijkheid getuigen. Dat alles typeert Van Leeuwen.

De Roo's overtuigende analyse lezend, viel me op hoe sterk de verwantschap is tussen Van Leeuwen en Cola Debrot en hoezeer de geest van Miguel de Unamuno in het oeuvre van beiden rondwaart. Maar dat terzijde.
Ook Jules de Palm, Frank Martinus Arion en de Surinaamse John Leefmans werkten mee aan de Wereldomroep-uitzendingen in die periode. Ook zij leverden enkele interessante bijdragen aan het programma van Van de Walle. Martinus Arion en Leefmans gebruikten de Wereldomroep een tijdje als podium. Alleen in het geval van Jules de Palm lijkt de Wereldomroep een rol van betekenis voor zijn ontwikkeling te hebben gespeeld. De Roo meent zelfs te kunnen stellen dat De Palm 'zonder aandrang van Van de Walle' niet zou zijn blijven schrijven!

Alles overziende betekent dit dat het antwoord op de hoofdvraag van zijn studie een bescheiden antwoord is. De orale literatuur was er ook wel zonder de Wereldomroep en zou er ook zonder de omroep nog steeds zijn. Boeli van Leeuwen en Frank Martinus Arion waren ook zonder de omroep wel grote schrijvers geworden. Wel is het zo dat er dankzij de Wereldomroep diverse mooie literaire bijdragen zijn geleverd.

Terecht stelt De Roo de vraag aan de orde naar het verschil tussen de Engelse omroep Caribbean Voices, beide met een gelijkaardige missie. Caribbean Voices was op de Engelse eilanden een begrip, meer dan de Wereldomroep bij ons. De Roo wijst erop dat wat de literatuur aangaat Caribbean Voices heel anders te werk ging. Mensen werden niet door de omroep uitgenodigd om een verhaal te komen vertellen, nee, ze werden uitgenodigd om een gedicht of een verhaal in te zenden. Op grote schaal gebeurde dat. De inzendingen werden door een selectiecommissie beoordeeld en de beste inzendingen werden beloond met een uitnodiging om in een programma van Caribbean Voices op te treden en voor te dragen. Dit werkte buitengewoon stimulerend.

Op die manier heeft Caribbean Voices veel talent ontdekt. Via de uitzending kwamen de aspirant-auteurs in contact met Engelse uitgevers. Had de Wereldomroep dat niet ook veel beter kunnen doen, zo vroeg ik me af. Wellicht was er dan allerlei verborgen talent in Suriname en de Antillen ontdekt en had de Wereldomroep echt een bijdrage aan de ontwikkeling van de literatuur in de West kunnen leveren.

B. Jos de Roo, Praatjes voor de West, de Wereldomroep en de Antilliaanse en Surinaamse literatuur 1947-1958, Uitgeverij In de Knipscheer, 2015, 471 pagina's

Ars Poëtica.

Thijs Maris

Het schoon kasteel met gouden nokken
in koesterende najaarsmist,
het houdt geen stand, Thijs, het verbrokkelt,
wanneer de zon zich weer verkwist.

Want als de mist is opgetrokken,
zo dromerig, zo vederlicht,
zijn alle dromen, die verlokken,
weer voor het heilloos blauw gezwicht.

Gij, die gedoemd zijt te verblijven,
ver van de vreugden vol venijn,
kent slechts de schimmen, niet de lijven,
in stilten blank, in mist ragfijn,

alwaar de ziel in 't eind onttrokken
wordt aan het dagelijks gericht,
dat tegen Ziel en God blijft wrokken
en ons aan traan en zweet verplicht.

Weet, als mijn hand ophoudt te schrijven
van wanhoop's droom, van wanhoop's pijn,
't is dat 'k mijn hart opeens verstijven
voel in Uw huiver-stil domein.

Ver van de marktschreeuw en het kijven,
de opschik en de valse schijn,
verkoost gij dromend heen te drijven
naar waar slechts blinden ziende zijn.

Cola Debrot
Verzameld werk 2. Gedichten, 1985

Letra

Marlon James
Vorige week werd de winnaar van de Man Booker Prize 2015 bekendgemaakt. Uit de shortlist van tien indrukwekkende romans heeft 'A Brief History of Seven Killings' van Marlon James uit Jamaica, de grote prijs gekregen. Eerder werd deze roman in Letra reeds besproken toen hij dit jaar de Bocas prijs voor de beste fictie ontving. De 44-jarige James is de eerste Jamaicaanse auteur die de Man Booker prijs ontving. De jury die unaniem was in zijn oordeel, loofde het boek om de zinderende sfeer die erin wordt opgeroepen:

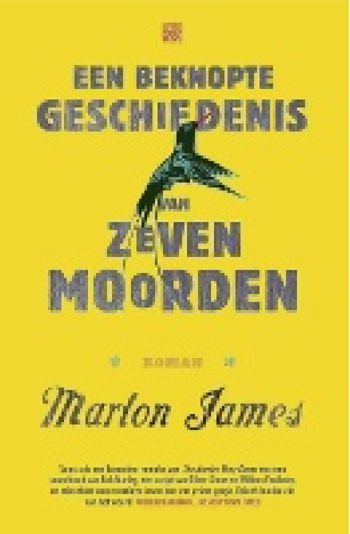

'This book is startling in its range of voices and registers, running from the patois of the street posse to The Book of Revelation. It is a representation of political times and places, from the CIA intervention in Jamaica to the early years of crack gangs in New York and Miami.
It is a crime novel that moves beyond the world of crime and takes us deep into a recent history we know far too little about. It moves at a terrific pace and will come to be seen as a classic of our times."
James heeft herhaaldelijk verklaard zich sterk met Charles Dickens verwant te voelen. Hij noemt zich ook graag een 'Dickensian' of 'Dickensonian'. Zowel qua vorm als inhoud zijn er gelijkenissen. De duistere krochten van grote steden als het Londen van Dickens en het Kingston van James doen met al hun geweld en misdaad niet voor elkaar onder. Moordlustige gangs waren overal dreigend rond en maken de leefomgeving onveilig en het leven van de gemiddelde mens onzeker en onaangenaam. Politieke machthebbers zijn gespeend van ieder gevoel voor verantwoordelijkheid en dat geldt misschien nog meer voor grote bedrijven, die zonder blikken of blozen hun medewerkers schaamteloos uitbuiten. Het is armoede en onzekerheid troef. Te midden van deze chaos komen we ook fantastische mensen tegen die de lezer inspireren tot menselijk gedrag en die de hoop op een meer menswaardige toekomst levendig houden. Daartoe worden bovendien enkele wonderlijke uitstapjes naar het Bijbelse boek Openbaringen gemaakt. Bij andere auteurs zou de lezer het gevoel krijgen dat zo'n Bijbels uitstapje er met de haren is bijgesleept. Niet zo bij James. Het vloeit allemaal op natuurlijke en overtuigende wijze uit zijn pen. James valt verder op door zijn verbluffend analytische vermogen. Het is alsof je met een scherpzinnig socioloog in gesprek bent, die je inwijdt in tal van onvoorstelbare toestanden van het moderne leven. Zijn retorische en poëtische talenten blijken uit zijn manier van spreken en manier van schrijven. Bijkans betoverend.
Inmiddels is deze schitterende roman ook in het Nederlands vertaald met als titel 'Een beknopte geschiedenis van zeven moorden'.

Eje Cafetero in Colombia: meer dan 100 jaar koffieteelt

In een wijds landschap van glooiende groene heuvels staat Carlos Alarcon tussen de koffiestruiken druk te gebaren. Hij wijst naar de rijen hoge bananenplanten en legt uit dat deze de struiken tijdens droge dagen voorzien van water. Het is typerend voor Finca del Café, een kleinschalige koffieplantage waar duurzaamheid en kennis van de natuur hoog in vaandel staan. Een van de vele plantages in het koffiegebied van Colombia, de Eje Cafetero.

Tekst en foto's: **Linda van Eekeres**

Carlos vertelt niet alleen van alles over hoe de koffie wordt verbouwd, maar laat tijdens een rondleiding veelvuldig planten en bomen zien en vertelt over hun (geneeskrachtige) werking. De bezoekers die aan het begin van de toer zijn gehesen in een traditionele poncho en voorzien van een hoed en plukmandje, lopen heuvel op en af achter de rap pratende beheerder van Finca del Café.

Finca del Café is een kleinschalige, op de natuur en duurzaamheid gerichte plantage. De procedure om koffie te maken gebeurt hier vooral handmatig. Er zijn acht vaste medewerkers. Vijf van hen zijn op de steile helling onkruid aan het wieden met een machete. Zij plukken ook de koffiebessen zodra die rijp zijn. Dit gebied heeft door het gematigde klimaat geen oogsttijden. Het hele jaar door zijn de koffiebessen plukklaar. Zodra de groene bessen rood kleuren, is het zover.

Door het heuvelachtige landschap groeien de struiken in deze regio allemaal tegen een helling op, de een nog steiler dan de andere. Er zit dus niets anders op dan handmatig te plukken. Iets wat wij tijdens de rondleiding ook mogen doen. Het mandje vult zich met rode bessen.

De kleinschalige koffieplantage Finca del Café.

Werelderfgoedlijst Unesco

Het koffiecultuurlandschap van Colombia staat sinds vier jaar op de Werelderfgoedlijst van Unesco. Het gaat daarbij om zes landbouwlandschappen met daarbinnen achttien stedelijke gebieden op uitlopers van de Andes.
Volgens Unesco is het koffiegebied een voorbeeld van een duurzaam en productief cultuurlandschap dat uniek is en vanwege zijn traditie symbool staat voor wereldwijde koffieplantages.
Er is een traditie van meer dan 100 jaar van koffieteelt op kleine percelen hoog in de bossen en de boeren hebben de teelt aan de omstandigheden aangepast. De steden en dorpen bevinden zich vooral op de relatief vlakke toppen van de heuvels waarop de koffievelden zijn gesitueerd.
Deze stedelijke gebieden worden gekenmerkt door de architectuur van de kolonisten van het Antioquia gebied, met Spaanse invloeden. Bouwmaterialen waren (en zijn in sommige gebieden nog steeds) maïskolven en geplooid riet voor de muren en kleitegels voor de daken.

Aan het eind van de wandeltocht mogen we met behulp van een ouderwets ogende machine de door ons zelf geplukte bessen van hun velletje ontdoen. De zaadjes die eruit komen zijn nog niet geschikt om koffie van te maken. Deze moeten nog eerst drie weken drogen en vervolgens gepeld worden. Zolang hebben wij de tijd niet.

In een keuken haalt een Colombiaanse in traditionele kledij met een glimlach een keteltje van het houtvuur. Met een ferme slag maalt ze koffiebonen. Als we het zelf proberen, blijkt het bedienen van de zwengel nog best zwaar. Lang leve de pakken gemalen koffie! De koffie gaat in een filterzak en als er water op wordt gegoten vult de ruimte zich met het onmiskenbare indringende aroma van versgezette koffie. Het dampende kopje koffie van (bijna) eigen pluk wordt buiten gemoedelijk opgedronken op het terras. Onder toeziend oog van de besnorde 'Juan Valdez', het boegbeeld van de Colombiaanse koffie, die op een poster prijkt.

Een dampend kopje koffie als beloning voor de wandeling.

Megaproductie

Hoe anders gaat het er aan toe op Hacienda Venecia, een van de grootste koffieverbouwers in de regio. De hacienda telt 200 hectare waarvan op 160 hectare koffie wordt verbouwd. Hier werken niet minder dan 500 mensen als koffieplukker en met grote machines worden de verschillende processen van drogen en pellen verwerkt.

Aan het begin van de toer met toeristen uit allerlei landen zoals Frankrijk, Spanje, Oostenrijk en Servië geeft Ruben Dario in vlot Engels een klein college, compleet met landkaarten over de herkomst van koffie. En tijdens de uitleg mag je zoveel van de geurige drank drinken als je maar wilt! Van eigen teelt, dat spreekt voor zich.

We leren dat Colombia goed is voor 8 procent van de wereldwijde consumptie van koffie en daarmee achter Brazilië (30 procent) en Vietnam (20 procent) komt qua marktaandeel. De derde plaats wordt gedeeld met Indonesië. India sluit de rij van de top-5.

De derde koffie-exporteur ter wereld is bezig aan een kleine opmars, zo meldt cafedecolombia.com. De koffieproductie is vorig jaar 8 procent gegroeid, de export met 10 procent.

Er zit dus nog groei in de Colombiaanse koffieproductie, tenminste als het lukt om voldoende personeel te blijven vinden. De steile heuvels van de koffieplukkers moeten nog steeds de berg op om met de hand plukken, net als vroeger. Veel jongeren hebben geen zin meer in het zware landbouwwerk of ze hoeven het niet meer te doen, omdat ze een opleiding hebben gevolgd.

Arabica

Er zijn twee soorten koffiebonen: Robusta en Arabica. In Colombia wordt alleen Arabica verbouwd. Deze kent maar liefst 150 verschillende ondersoorten. De Arabica-boon kan niet tegen hoge temperaturen. Daarom wordt deze in hooggelegen gebieden verbouwd waar een gematigder temperatuur is. Doordat in de koffieregio van Colombia de temperatuur gedurende het jaar min of meer gelijk blijft (er is alleen een droog en een nat seizoen) is er ook het hele jaar door oogst. Elke tien dagen wordt er geplukt, twintig keer per jaar.

Door de steile heuvels is de teelt echter zeer arbeidsintensief. Dit merken we tijdens de rondleiding die volgt op de theorie. Het is heuveltje op en heuveltje af en dan gaan we nog niet eens de koffiestruiken in, die soms steil tegen de heuvel opklimmen.

Ruben laat ons een koffiebes proeven. De bes heeft twee zaadjes met een beetje gelachtige substantie eraan, vergelijkbaar met het vruchtvlees van de kenepa, maar minder zoet en lekker.

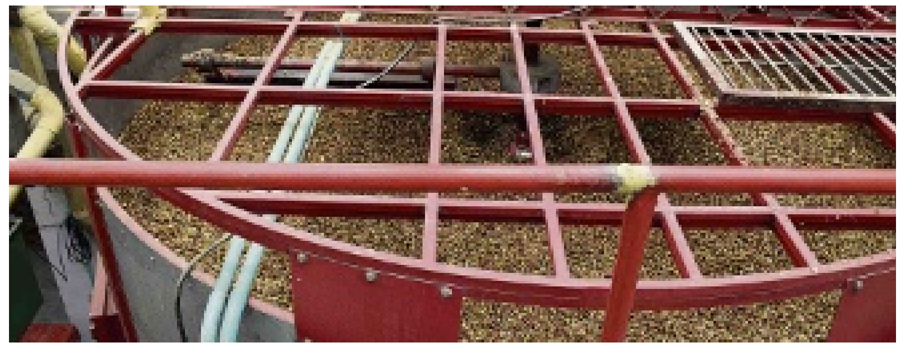

Op Hacienda Valencia worden waar kan machines ingezet.

soms 25 procent waartegen de koffiestruiken groeien, maken het onmogelijk om de koffiebessen machinaal te plukken. De rieten mandjes hebben plaatsgemaakt voor plastic exemplaren en er bestaan machines om te koffiebessen te bewerken, maar

Carlos Alarcon, beheerder van Finca del Café vertelt honderduit over de natuur.

Deze worden drie weken gedroogd op de grond en gaan fermenteren. De gepelde en gedroogde zaadjes is wat de meeste koffieboeren verkopen. 5 kilo bessen is dan geslonken tot 1 kilo. De buitenste schil wordt vervolgens van de zaadjes gehaald waardoor van de oorspronkelijke 5 kilo nog 800 gram overblijft. Nu lijkt het product al op een koffieboon, alleen is de boon niet bruin, maar groen. Deze groene koffiebonen worden geëxporteerd. Door branding krijgt de koffieboon pas zijn bruine kleur. Van de 5 kilo bessen van de koffiestruik blijft na branding uiteindelijk nog maar 450 gram koffie over.

"Hoe denk je dat de groene koffiebonen ruiken?", vraagt de gids. "Ruiken ze naar koffie?" Nee dus. Ze ruiken muf en een beetje plantachtig. Het lijkt in niets op de volle, pittige geur van koffie. De muffe geur komt door de hoge vochtigheid, van 10 tot 12 procent, weet Ruben. "Bij het roosteren komen de aroma's naar boven", belooft hij. "De hitte en tijd bepalen de smaak na het roosteren."

Zo leren we dat niet alleen de soort koffieboon, maar ook het droging- en brandingproces een grote invloed heeft op de smaak van de koffie. "Als dezelfde boon in een ander land wordt gebrand, heeft hij een totaal andere smaak." Ruben brandt aan het eind van de toer in een koffiebrander een aantal koffiebonen op verschillende tijden. Daarna giet hij water op de gemalen bonen, puur voor de geur. En inderdaad: de een is heel mild en de andere geurt heel pittig.

Federatie

Het koffiecultuurlandschap van Colombia staat sinds vier jaar op de Werelderfgoedlijst van Unesco. Het gaat daarbij om de departementen Caldas, Quindio en Risaralda en Norte del Valle. "Er is een federatie, Federación Nacional de Cafeteros de Colombia, in 1927 opgericht die werkt als een coöperatie, een NGO, waar alle Colombiaanse koffieboeren bijhoren, meer dan een half miljoen, veelal kleine boeren", vertelt algemeen directeur van reisbureau Nature Trips Colombia César Angel. "Dat maakt het anders dan Brazilië of andere plekken waar ze koffie verbouwen. Er zijn twee grote merken van de federatie: Café de Colombia/Colombian Coffee en Juan Valdez."

Vooral Juan Valdez is internationaal bekend, niet in de laatste plaats door het herkenbare beeld van een man met hoed en snor, met of zonder zijn muildier Conchita. In 1958 verzon de federatie van Colombiaanse koffieboeren, kortweg Fedecafé, dit karakter dat symbool staat voor de Colombiaanse koffieboer. Tot op de dag van vandaag is dat zo en sommigen denken zelfs dat de man echt bestaat. Juan Valdez is sinds 2002 de concurrentie aangegaan met wereldwijde ketens door eigen koffieshops te openen, de laatste tien jaar ook internationaal. Overal waar je komt in de Eje Cafetero, speelt koffie een prominente rol. Toch behoort Colombia als consumptieland van koffie niet tot de grootste. Een paar jaar geleden had de federatie van koffieproducenten zelfs een campagne gericht op de lokale markt, met de simpele slogan 'Toma Café' (drink koffie). Miguel Ocampo van het Colombiaanse verkeersbureau ProColombia in Pereira, zelf wel een fervent koffiedrinker, legt uit hoe dat komt: "Koffie wordt in Colombia van oudsher in de ochtend gedronken. Daar komt nu langzaam verandering in. Er is meer belangstelling voor speciale soorten koffie en ook de koffieshops die vroeger helemaal niet bestonden, zijn in trek."

Voor de terugvlucht van Bogotá naar Curaçao maar even een koffie gekocht bij 'de man met de snor'. Het dampende kopje koffie smaakt nu extra lekker. Op luchthaven Hato blijkt dat de Colombiaanse koffieshopketen zijn vleugels ook naar Curaçao heeft uitgeslagen. Op een winkelruit staat te lezen: 'Coming soon Juan Valdez'.

Dit artikel werd mede mogelijk gemaakt door Avianca en ProColombia.

Juan Valdez is het boegbeeld van de de Colombiaanse koffie.

Ruben Dario van de grote plantage Hacienda Venecia geeft een klein college.

Verslaggevers van De Ware Tijd uit Suriname, Bon Dia uit Aruba en de Amigoe uit Curaçao.

Goed bereikbaar

De bereikbaarheid van het koffiecultuurlandschap is heel goed. Er vertrekken wekelijks 189 vliegtuigen vanaf Bogotá naar deze regio. Het is vanaf de hoofdstad slechts een halfuurtje vliegen naar zowel Manizales, Armenia als Pereira. Vanuit Medellín gaan er ook meerdere vluchten per dag.
Avianca - de grootste en meest betrouwbare maatschappij in Colombia volgens de Nederlandse toeristenbond ANWB - onderhoudt een vliegroute tussen deze bestemmingen en vliegt deze ook aan vanaf Bogotá waarmee een rechtstreekse verbinding is met Curaçao. Een verblijf in Bogotá van een paar dagen en daarna doorvliegen is ook mogelijk.
Er zijn ook goede busverbindingen. Vanaf Bogotá duurt de reis per bus naar Manizales, Armenia of Pereira circa acht uur of meer. Vanaf Medellín is dat korter. Een auto huren behoort ook tot de mogelijkheden. De reistijden zijn dan korter.

Nu ook hiv-testen mogelijk

Famia Plania gaat al halve

Vijftig jaar gezinsplanning! De Stichting Famia Plania vierde dit gouden jubileum op 1 oktober. Al een halve eeuw geeft de stichting voorlichting en diensten over alles wat met seksualiteit en reproductieve gezondheid te maken heeft.

Tekst: **Judice Ledeboer**
Foto's: **Ken Wong**

De stichting begon puur als een Stichting ter Bevordering van Verantwoord Ouderschap en is in de laatste vijftig jaar meegegroeid met de veranderingen in de samenleving.

"Famia Plania is met haar tijd meegegaan en speelt altijd in op de behoefte die er wereldwijd en ook op Curaçao is om diensten en projecten te initiëren over gezinsplanning, preventie op het gebied van voorkoming van zwangerschappen en seksueel overdraagbare ziekten. En nu bieden we ook de mogelijkheid om een hiv-test te doen via Famia Plania", aldus Daisy Frans-Schoop, directeur van de stichting.

Famia Plania is in 1965 opgericht op initiatief van gynaecoloog Sergio Leon. "Hij zag ieder jaar dezelfde moeders met weer een baby bij hem komen en hij vond dat daar iets aan gedaan moest worden, want die moeders hadden allerlei problemen. Er was gezinsplanning nodig", vertelt de directeur. "En in 1969 kwam 'de pil'. Zo deed anticonceptie hoe langer hoe meer zijn intrede."
De vraag naar alles wat met seksuele voorlichting te maken heeft blijft groeien. De stichting biedt haar diensten aan vanuit haar kantoor aan de Mgr. Niewindstraat 38 in Otrobanda. De stichting geeft over het hele eiland lezingen en bezoekt scholen om informatie te geven op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheidsthema's. De 'sekswerkers' en hun klanten worden door de voorlichter op de straat geholpen met het verschaffen van voorbehoedsmiddelen.

Iedereen kan zich tot de stichting wenden. Er wordt geen onderscheid gemaakt in seksuele voorkeur en het maakt niet uit of de mensen wel of niet op het eiland geboren zijn, wel of niet legaal op het eiland wonen. Het kantoor is dagelijks geopend van 08.00 tot 12.30 uur en van 14.00 tot 17.00 uur. Iedereen kan er vrij binnenlopen en waar nodig kan een afspraak worden gemaakt. Een gezondheidsvoorlichter, maatschappelijk werker, verpleegkundige en een arts staan de bezoekers te woord, geven informatie en advies en verstrekken diensten op het gebied van reproductieve gezondheid.

eeuw met de tijd mee

Directeur Daisy Frans-Schoop: "Famia Plania is met haar tijd meegegaan."

Famia Plania is in 1965 opgericht op initiatief van gynaecoloog Sergio Leon. Deze foto van hem hangt in het kantoor van de stichting.

Nieuw: hiv-testen

Nieuw is de mogelijkheid om zich op hiv te laten testen. Frans-Schoop: "Als hiv goed wordt behandeld is het een chronische ziekte. Mensen weten niet voldoende over hiv. Men moet echter wel weten dat hij (of zij) geïnfecteerd is geraakt zodat hij op tijd de juiste behandeling krijgt, zodat hij met deze chronische ziekte kan leven. De behandeling van mensen die hiv-besmet zijn is zo veel beter dan vroeger. Vroeger moest een patiënt tien tabletten per dag slikken, nu nog maar één."

Volgens Frans-Schoop is besmetting met het hiv-virus en de ziekte aids nog steeds een groot taboe op het eiland en durft men zich niet te laten testen. Bij Famia Plania kunnen mensen zich op vrijwillige basis, gratis en anoniem laten testen. Dit moet volgens haar de drempel weghalen om zich te laten testen. Het testen wordt gedaan door wat wangslijm bij de persoon weg te halen en binnen 20 minuten is er al een uitslag. Die kan positief of negatief zijn. Als iemand negatief test is er niets aan de hand.

Als iemand positief test zit het virus in het bloed en wordt hij of zij naar de huisarts verwezen. Die kan de persoon begeleiden en informatie geven, bijvoorbeeld over de mogelijkheden om en hoe de hiv-infectie te behandelen. Frans-Schoop: "Door de voorlichting over hiv komen er ieder jaar wel minder gevallen bij. In 2013 kwamen er nog 122 gevallen bij, vorig jaar 94. We moeten de mensen er continu op blijven attenderen. Besmettingen komen nog steeds voor. Het is niet weg. Wij zeggen: vrij veilig. Niet alleen om niet zwanger te raken, maar ook tegen ziektes."

Condooms uitdelen

De medewerkers bij de stichting die de straat opgaan om voorlichting op het gebied van veilig vrijen te geven, nemen tegenwoordig behalve condooms ook deze 'rapid test' mee om mensen ter plekke te kunnen testen. De afdeling Epidemiologie van de GGD startte in samenwerking met de Bloedbank bijna een jaar geleden een pilot-onderzoek met betrekking tot hiv om te kijken hoeveel mensen geïnfecteerd zijn.

Er zijn vier huisartsen die aan de pilot meedoen en ook Famia Plania sloot zich aan bij het onderzoek met het gevolg dat de stichting deze hiv-test nu ook kan aanbieden. De organisatie zal dit als een dienst blijven aanbieden. Volgens Frans-Schoop geeft de gevestigde naam van de stichting vertrouwen en heeft Famia Plania een groot bereik over het eiland.

Het oorspronkelijke doel, gezinsplanning, zal echter altijd een belangrijk onderdeel van de stichting blijven, waarbij voorlichting en preventie het speerpunt zijn.

Koninklijk bezoek precies 60 jaar

Op 15 december 1954 werd het Statuut afgekondigd en vormden de zes eilanden van de Nederlandse Antillen samen met Nederland en Suriname het Koninkrijk der Nederlanden. Om dit te bekrachtigen zou koningin Juliana vergezeld van prins Bernhard een officieel bezoek brengen aan Suriname en de Nederlandse Antillen met alle pracht en praal die daarbij hoorden.

Tekst: **Jules van Bochove**

Het aan wal loodsen van de roeiboot.

Dit was bepaald tegen eind oktober 1955. Ook het Bovenwindse eiland St. Eustatius zou dus deze eer te beurt vallen.

Er werden commissies benoemd om de ontvangst tot in de puntjes te verzorgen en als enige arts op zo'n eiland behoor je al gauw tot een van de 'notabelen'. Gelet op mijn functie behoorde ik ook tot de commissie van ontvangst.
Enkele weken voor de 'geplande' komst van de koningin bracht HMS de Ruyter – het vlaggenschip van de Koninklijke Nederlandse Marine – een bezoek aan de Bovenwinden en dus ook aan St. Eustatius.
H.M. de koningin en Z.K.H. de prins zouden vanaf St. Maarten met HMS de Ruyter vervoerd worden naar Saba en St. Eustatius. Aangezien er geen deugdelijke pier bestond, zou dit schip enkele honderden meters uit de kust voor anker gaan en zou het koninklijk paar met gevolg eerst per motorlaunch en vervolgens per roeiboot landen op een speciaal ontworpen plankier, 'weer en weder' dienende. Dit werd dus grondig geoefend. Omdat de zee onberekenbaar is, werd besloten dat het publiek niet dicht bij de plaats van landing aanwezig zou zijn. De landing mocht – onverhoopt – wat minder elegant kunnen verlopen… (en het aanzien van H.M. een deuk oplopen). Ik heb vaak genoeg meegemaakt dat passagiers die aan land geroeid werden op het allerlaatste moment werden ingehaald door een aanzwellende golf en kletsnat en druipend aan wal kwamen.
Vanaf het moment dat het koninklijk paar van boord ging was ik belast met de taak van 'lijfarts' en werd mij toegestaan wel in de nabijheid van de landing te zijn.
De dag van aankomst, 2 oktober 1955, was een prachtige oktoberdag en de zee was spiegelglad! De landing verliep dan ook smetteloos en de koningin wilde zelfs haar schoenen uitdoen en in het water stappen, maar werd tijdig tegengehouden door de prins. Ik kon naar hartenlust met mijn camera dia's maken en heb er veel genoegen aan beleefd.
De hele bevolking was uitgelopen om de vorstin en prins welkom te heten en het defilé voor het bordes van de woning van de administrateur was grandioos.

De aubade onder bevlogen leiding van de heer P.A. van de Heuvel, hoofd van de Governor de Graaff school die ook het volkslied van Statia 'Golden Rock' introduceerde.

De GoldenRock steelband speelde bij aankomst het Wilhelmus. De schooljeugd zong voor de tweede keer het Statiaanse volkslied ('Goldpeen Rock'), geredigeerd en gedirigeerd door de heer P. v.d. Heuvel, hoofd van de openbare Governor de Graaff school (de eerste keer gebeurde dit bij het bezoek van de gouverneur van de Nederlandse Antillen, A.A.M. Struycken, in februari 1954).
Een kleuter van de basisschool, die een oogverband op had, kwam tijdens het defilé dapper aangelopen om langs de koningin en de prins te passeren, maar het bleek dat de veter van een schoen los zat. Juliana wilde van het bordes afstappen om naar het jongetje toe te gaan en zijn veter vast te maken, bezorgd als zij was dat hij er over zou struikelen. Gelukkig was een van de leidsters er snel bij om dat te verhelpen (zie foto).
Tijdens het defilé werden afwisselend door de steelband en de brassband opwekkende melodieën gespeeld. Na afloop zou het koninklijk paar, vóór vertrek, een korte rondrit door het stadje maken.

geleden aan St. Eustatius

Het afduwen van de roeiboot met aan boord onder andere de officieren van gezondheid die een collegiaal kennismakingsbezoek hadden gebracht. Op de achtergrond de H.M. de Ruyter.

Bij het zich begeven naar de wachtende auto's speelde de fanfare het vrolijke deuntje 'Lustig ist das Zigeuners Leben, Faria'. Dit zal zeker niet met een bijbedoeling zijn gedaan, omdat slechts de melodie bekend was met uiteraard andere woorden – in het Engels – en de band zich er zeker niet van bewust was wat anders de betekenis kon zijn…

Het betrof namelijk het achtereenvolgens bezoeken van alle zes eilanden en Suriname. De journalist van het Nederlandse weekblad 'Panorama', die tot de meereizende pers behoorde, ontging dit niet en heeft dit voorval wel laconiek beschreven in zijn reisverslag.

Fort Oranje op St. Eustatius, 1955.

Koningin Juliana werd hoffelijk geholpen door Prins Bernard om via het plankier voet op Statiaanse bodem te zetten.

Het bezoek verliep vlekkeloos en het vertrek idem dito, dankzij de zeer kalme en spiegelgladde zee. De natuur en de bevolking hadden voor 100 procent meegewerkt! Voor het eiland St. Eustatius met toen nog amper 1000 inwoners was dit een HISTORISCHE dag van ongekende proporties en het bestuur en de inwoners hebben er ook een grandioos succes van gemaakt.

Gouverneur Struycken stuurde mij als lid van de ontvangstcommissie in december 1955 een bronzen legpenning namens het koninklijk paar, als dank voor de spontane medewerking.

Een bezoek van dergelijke betekenis kun je meestal slechts éénmaal in je leven meemaken (vandaag is dit alweer 60 jaar geleden!) – Only Once in a lifetime!

Jules van Bochove was van 1954 tot 1958 gouvernementsarts op St. Eustatius.

Recht van hypotheek

De maatschappelijke betekenis van de hypothecaire zekerheid is groot en vormt één van de pijlers van het economisch leven van ons land.

Tekst: **Mildred G.M. Schwengle**

Mildred G.M. Schwengle
Voor het bedrijfsleven biedt het de mogelijkheid tegen 'onderpand' van de onroerende zaken met name bij banken voor bedrijfsfinancieringen gelden op te nemen tegen gunstiger voorwaarden dan anders het geval zou zijn. Indirect kan er een verband bestaan tussen de economische groei van een land en de verstrekte hypotheken als zekerheid voor de voldoening van een vordering. Het belang van het hypothecaire krediet voor de samenleving wordt ook (al eeuwenlang) door de wetgever onderkend, gezien de rechten die aan de hypotheekhouder worden toegekend. Zolang de hypothecaire debiteuren aan hun verplichtingen voldoen, wordt weinig van het hypotheekrecht gemerkt, doch de wezenlijke betekenis van het zekerheidsrecht blijkt als de debiteur in gebreke blijft en de hypotheekhouder zijn rechten geldend moeten maken. Het is die zekerheid die met zich meebrengt, dat de voorwaarden voor financieringen –in het algemeen – zoals de hoogte van de rente, de tenor, door het geringe risico (wegens de dekking door het onderpand) soepeler zijn dan bij financieringen zonder dekking.

Wat zijn de belangrijkste kenmerken van het hypotheekrecht? Hypotheek is een beperkt recht, strekkende om op de daaraan onderworpen registergoederen een vordering tot voldoening van een geldsom bij voorrang boven andere schuldeisers te verhalen. Dit beperkt recht kan worden verstrekt ten behoeve van één schuldeiser, maar kan ook pari passu worden verstrekt ten behoeve van meerdere schuldeisers.
Het wordt geregeld in de wet in Boek 3; titel 9; de artikelen 227 e.v. als het gaat om onroerende zaken. Opgemerkt zij dat er ook op zeeschepen en luchtvaartuigen hypotheek kan worden gevestigd.
Het hypotheekrecht is voorts een afhankelijk recht; het is onverbrekelijk verbonden met de onderliggende vordering, zodat het met de vordering mee overgaat of tenietgaat. Wanneer het hoofdrecht overgaat of tenietgaat, gaat van rechtswege het afhankelijk recht mee over of teniet. Dat betekent dat er geen aparte rechtshandeling voor de overgang is vereist. Zo verkrijgt een cessionaris in beginsel van rechtswege het hypotheekrecht van de gecedeerde vordering. Er is als het ware sprake van een lotsverbondenheid met de hoofdvordering. Opgemerkt zij dat het hypotheekrecht ook voor een toekomstige vordering kan worden gevestigd; het komt er op aan dat er een vordering is op het tijdstip, waarop verhaal wordt genomen (moment van executie).
Het hypotheekrecht is tevens een ondeelbaar recht. Dit betekent dat de voldoening van een deel van de schuld geen invloed heeft op het recht van hypotheek.

Het hypotheekrecht strekt tot verhaal bij voorrang boven anderen wanneer voldoening van de vordering uitblijft door bij executie over het verbonden registergoed te beschikken. Het betreft een zekerheidsrecht.
Hypotheek wordt gevestigd door een tussen partijen opgemaakte notariële akte, krachtens geldige titel door een beschikkingsbevoegde gerechtigde waarbij de hypotheekgever aan de hypotheekhouder het hypotheekrecht op een overdraagbaar registergoed verleent, gevolgd door haar inschrijving in de daartoe bestemde openbare registers.
Wat moet in de akte staan? In ieder gevalaanduiding van de vordering dan wel aanduiding van de feiten aan de hand waarvan de vordering zal kunnen worden bepaald. Voorts aanduiding van het bedrag waarvoor de hypotheek wordt verleend of, indien het bedrag nog niet vaststaat, het maximumbedrag waarvoor de hypotheek wordt verleend. Verder aanduiding van de woonplaats van de hypotheekhouder hier te lande en aanduiding van het bezwaarde registergoed.

Indien de schuldenaar in verzuim is met de voldoening van hetgeen waarvoor de hypotheek tot waarborg strekt, is de hypotheekhouder bevoegd het verbonden goed in het openbaar ten overstaan van een notaris te verkopen. Dit heet het recht van parate executie; de hypotheekhouder heeft het recht om middels een veiling het verbonden goed te verkopen –ingeval de debiteuren niet aan zijn verplichtingen voortvloeiende uit de overeenkomst van partijen voldoet – als het ware in zijn tas zitten. De hypotheekhouder hoeft derhalve niet eerst naar de rechter gaan om een executoriale titel te verkrijgen om pas dan te veilen. Ook kan de hypotheekhouder onderhands verkopen, na toestemming van de rechter.
Rangwisseling tussen hypotheken is ook mogelijk. De rangwisseling gebeurt bij wege van een notariële akte, waarin wordt bepaald dat een hypotheek ten aanzien van een of meerdere hypotheken op hetzelfde goed een hogere rang of heeft dan aan haar volgens het tijdstip van inschrijving toekomt, mits uit de akte blijkt dat de gerechtigden tot die andere hypotheek of hypotheken daarmee instemmen.

De hypotheekhouder heeft ook van rechtswege recht van pand op alle vorderingen tot vergoeding, welke in de plaats van het registergoed treden. Zo heeft de hypotheekhouder bijvoorbeeld bij het afbranden van het registergoed een pandrecht op de uit te keren assurantiepenningen.
Het voorgaande behelst een raamwerk van het hypotheekrecht. Deze rechtsverhouding wordt evenwel ook beheerst door het beginsel van redelijkheid en billijkheid. Daar zullen wij het een andere keer over hebben.

Mr Mildred G.M. Schwengle is advocaat en partner bij HBN Law op Aruba.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 hoogste punt, **3** opgetogen, **8** met andere woorden, **10** slank, **11** raad eens, **12** berg op Mindanao, **14** richtingaanduiding, **15** netto, **17** herkauwend zoogdier, **19** peulvrucht, **20** plaats aan de Côte d'Azur, **22** medisch beroep, **23** liefkozing, **24** grondstof voor kunstvezels, **27** afvalbak, **31** hoofdstad in Europa, **33** licht rijtuigje (Ind.), **34** uitroep van schrik, **35** diplomatiek, **37** noodsignaal, **38** watervogel, **39** schoonheidskoningin, **40** majeur (muz.), **41** zeurderig, **42** sprookjesfiguur.

VERTICAAL
1 driekroon, **2** stipt, **3** huid, **4** uitgelezen gezelschap, **5** vermogend persoon, **6** beurscrisis, **7** soort stof, **8** rotan, **9** haardracht, **13** duimspijkertje, **16** onderzeese bom, **18** dansgelegenheid, **19** soort vlieg, **21** Zijne Doorluchtige Hoogheid (Fr.), **22** Amerikaanse geheime dienst, **24** bestuurder in naam van anderen, **25** slinger, **26** schep, **28** Finland, **29** groot aantal, **30** aardappelgerecht, **32** boerderij, **35** soort springstof, **36** bevel aan een hond.

1		2	■	3	4		5		6	7	■	8		9
	■	10				■		■	11				■	
12	13		■	14							■	15	16	
17			18	■		■		■		■	19			
20						21	■	22						
■		■		■	■	23			■	■		■		■
24		25			26		■	27	28			29		30
31				■		■	32	■		■	33			
34			■	35						36	■	37		
	■	38				■		■	39				■	
40			■	41							■	42		

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

C.J. Pronk
Shiribana 5A
Aruba

Tapoka S.
Grote Berg S32
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

		5	6				7	9
				9		1	2	
	2			5	1	6		
7			3	4			5	
	9						8	7
		1			7	2		
9	5	4			8			
	8		4					
				1		3		8

HEAVY

					3			1
	6	5						7
	8	4	2				9	
						1		
				5	8	6		
			4			3		2
					1			
2								3
	7			8	9			

ZWEEDSE PUZZEL

land-voogd (hist.) / zin		kaarten-boek / domkop		overgang		met in-gang van		juffrouw (Eng.) / service		familielid / uit elkaar	
				chemisch element / zacht vuurtje							
wellustig / slapte in handel						inzicht / en vol-gende					
							Europe-aan / cijfer				mevrouw (Eng. afk.)
Ierland (op auto)		deel van een schip / symbool lutetium							emeritus / over-dreven		
			jongst-leden			organi-sche verbin-ding					
bedro-gene					hevig						

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7				■		■
	■		■	■	8	9		10
11				12	■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. Aankomend insect? (7); **6.** Insect van de kaart (6); **8.** Tinus mist U voor de vorm (4); **11.** Hongerige vissen vallen er vanaf (5); **13.** De kroegbaas heeft z'n prijs (5); **14.** Spanjaard van de onweersbui (6).

VERTICAAL:
1. Overeenkomst die hoorbaar aangrijpt (4); **2.** Hierin tasten speculanten (5); **4.** Hoor die vis eens vrolijk zijn! (4); **5.** Dalende bijdrage? (7); **7.** Harder maken van voorbeelden (6); **9.** Aanduiding van een oude maat (4); **10.** Toekomstige onderwijzer (3); **12.** Het pijnlijke van een slecht cijfer (4).

WOORDZOEKER

K	A	M	E	R	P	L	A	N	T	S	G	A
I	S	T	E	A	IJ	A	U	S	I	V	N	L
N	W	R	S	G	E	W	I	S	H	E	I	D
D	O	S	T	N	A	N	I	D	T	C	R	U
E	E	G	I	IJ	O	T	N	E	H	H	R	S
R	N	E	E	F	D	E	O	T	L	T	O	O
A	S	G	O	R	G	N	I	N	E	P	O	F
R	D	X	E	N	U	N	A	V	R	A	A	T
T	A	D	A	L	G	I	K	L	V	R	A	D
S	G	V	W	A	S	S	N	I	S	T	N	R
I	E	G	O	P	L	A	D	E	R	IJ	K	I
G	B	R	O	O	D	M	A	G	E	R	L	N
R	E	C	N	A	L	E	E	R	F	R	E	K
E	X	A	M	I	N	E	R	E	N	E	D	N
I	E	A	F	A	F	K	N	I	P	P	E	N
B	R	O	M	A	N	T	I	S	C	H	N	N

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANKLEDEN
AFKNIPPEN
ALDUS
ASWOENSDAG
BIERGIST
BROODMAGER
DINANT
ENGELS
EXAMINEREN
FILMDIVA
FREELANCER
GERUINEERD
GEVANGEN
GEWISHEID
IJSLAND
KAMERPLANT
KINDERARTS
KIRREN
LAWNTENNIS
LICHTING
LUSTHOF
MEGATON
NIERS
OORRING
OPENING
OPLADER
PASSER
RAMADAN
RIJWIELPAD
ROMANTISCH
SAXOFONIST
SEINE
SOFTDRINK
SPEEN
VECHTPARTIJ
VRAAT

© Sanders Puzzelboeken/151024

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

6	7	3	9	8	2	1	4	5
4	1	8	7	6	5	2	3	9
2	5	9	4	1	3	6	7	8
9	3	1	2	7	8	5	6	4
7	4	6	3	5	1	9	8	2
5	8	2	6	4	9	3	1	7
3	9	4	8	2	6	7	5	1
1	6	7	5	9	4	8	2	3
8	2	5	1	3	7	4	9	6

Heavy

6	8	9	4	3	5	2	7	1
1	4	7	9	6	2	8	3	5
2	3	5	8	7	1	9	6	4
8	9	4	3	1	6	5	2	7
5	6	2	7	4	8	3	1	9
7	1	3	2	5	9	4	8	6
3	5	8	1	9	7	6	4	2
9	2	1	6	8	4	7	5	3
4	7	6	5	2	3	1	9	8

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Kunstje; 6. ridder; 8. ijlen; 11. koets; 13. plank; 14. koning.
Verticaal: 1. Rund; 2. ijsvrij; 4. jute; 5. praktijk; 7. dieren; 9. laan; 10. nok; 12. spin.

Woordzoeker: ZWAVELDAMP

Zweedse puzzel

■	E	■	A	■	D	■	A	■	A	■	R
O	M	A	N	■	E	U	F	O	N	I	E
■	P	R	I	S	E	■	B	O	N	N	E
C	L	E	M	E	N	T	■	R	O	T	■
■	O	■	O	K	S	A	A	L	■	R	A
P	O	F	■	S	E	■	L	A	K	E	I
■	I	F	T	E	■	K	A	M	O	E	S

Prijspuzzel

O	E	D	E	E	M	■	O	■	A	D	V	I	E	S
R	■	U	■	G	E	R	B	E	R	A	■	R	■	P
G	E	B	A	A	R	■	U	■	M	A	L	A	W	I
E	L	I	■	R	E	I	S	W	E	G	■	D	A	K
L	L	O	Y	D	■	S	■	E	■	S	C	E	N	E
■	E	■	E	■	C	E	L	L	O	■	A	■	O	■
A	N	G	S	T	■	R	■	N	■	K	O	E	R	S
L	D	H	■	R	I	E	T	U	I	L	■	I	D	O
L	E	A	D	E	R	■	O	■	R	A	S	T	E	R
I	■	N	■	D	A	K	T	U	I	N	■	J	■	E
N	A	A	P	E	N	■	O	■	S	T	R	E	S	S

Beroep onder de loep.

Van welzijnswerk via rechten naar edelstenen

Baukelien Schrantee heeft een grote liefde voor en een speciale connectie met edelstenen en is ervan overtuigd dat de mineralen in edelstenen het zelfgenezend vermogen van het lichaam activeren. Met haar bedrijfje 'Energy Healing' richt zij zich op diverse behandelingen zoals Reiki, Quantum Touch en aandacht voor de chakra's in het lichaam. En haar edelstenen spelen daarbij een grote rol.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

"Laat ik beginnen om te zeggen dat ik zeker niet zweverig ben. Ik ben 'down to earth' en kan juist daardoor aanvoelen wat er in een mens omgaat. Ik heb vroeger welzijnswerk gedaan, ben daarna op Curaçao rechten gaan studeren, maar raakte vervolgens steeds meer geïnteresseerd in edelstenen en hun eigenschappen. Dat kreeg me meer en meer te pakken dus besloot ik me volledig op de helende werking ervan te richten. Natuurlijk heb ik opleidingen gedaan in bijvoorbeeld Quantum Touch, edelsteentechniek en Regensis Touch en dat heeft allemaal met energie te maken. Mensen komen bij mij met soms fysieke of psychische klachten, maar het kan ook zijn voor ontspanning. Maar in heel veel gevallen gaat het om het herstellen van de balans. Ik geef diverse ontspannende behandelingen, waaronder Chakra balancing, energetische gezichts- of voetmassages. Maar een sessie voor een energie boost is ook mogelijk."

Hoe lang doe je dit werk al?
"Ik ben nu een jaar of zes met Quantum Touch bezig. Wanneer mijn handen op de plek gelegd worden waar iemand pijn heeft, zal het lichaam deze hogere trilling overnemen. Sinds vier jaar werk ik met edelstenen."

Wat vind het leukste aan je werk?

"Ik laat mensen inzien dat ze veel zelf in de hand hebben. Als ze dat doorkrijgen is dat mooi. Ik geef de tools en die zorgen ervoor dat een bewustwording op gang wordt gebracht.

Dat is het mooie, als iemand dat gaat voelen, het kan inzien en zichzelf weer in balans kan brengen. Dankbaar werk, hoor. Weet je, er zijn veel mensen die al veel geprobeerd hebben. Dan komen ze hier en voelen vaak wat de edelsteen met ze doet. Het is een combinatie van mineralen, de vorm en de kleur van de steen. Dat geeft een trilling en die wordt opgevangen door je lichaam. Als ik werk met de chakra's voel ik welke chakra er meer aandacht nodig heeft.
Dat kan overigens ook een momentopname zijn, hoor. Het is niet zo dat ik een langdurig probleem met een chakra ontdek. De energie van de mens is altijd in beweging."

Wat vind je het minst leuke?

"Ik heb bewust mijn andere carrières aan de kant gezet om dit te doen. Dus het antwoord is: niets. Maar ik vind het jammer als de behandeling niet aanslaat bij iemand. Dat komt gelukkig zelden voor."

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

"Draai het maar om. Dat punt heb ik al bereikt, alhoewel ik nog wel graag een opleiding in Ayurveda had gedaan."